

El medaller Lorilleux, un testimoni de l'empremta empresarial de Badalona

*ROSSEND CASANOVA**

Des de mitjan segle XIX i com a conseqüència de les exposicions internacionals que es van celebrar arreu d'Europa i a Amèrica, empreses i particulars començaren a guanyar medalles que recordaven la seva participació i el premi aconseguit. Aleshores va néixer el costum d'emmarcar-les, apareixent així la figura dels medallers, veritables compendis que agrupaven els guardons aconseguits i que es convertiren ben aviat en un mostrari de la categoria assolida pel seu propietari. Coneixem medallers d'artistes, premiats pels seus dots en escultura, pintura o dibuix, però també medallers d'empreses, testimonis que certificaven el reconeixement dels seus productes tant a nivell local com internacional.

Els medallers van proliferar durant el darrer quart del segle XIX i perduraren fins al primer quart del XX. Un d'aquests medallers, que acaba d'ingressar com a donació al fons patrimonial del Museu de Badalona, és el de l'empresa Lorilleux, establerta a la ciutat el 1888. La fàbrica era de capital francès i aleshores era propietat de Charles René Lorilleux. Es dedicava a la producció de tintes per a impremta i tipografia i es convertí, a finals del segle XIX, en una de les principals empreses del seu sector.

Com moltes indústries de l'època, Lorilleux va participar en diverses exposicions universals i concursos internacionals, i hi va ser guardonada amb medalles, diplomes i premis. El 1888, la recentment inaugurada delegació de Badalona va participar a l'Exposició Universal de Barcelona, celebrada aquell mateix any. Era el seu primer concurs i hi guanyà la seva primera medalla per la qualitat de les tintes. Poc després, seguint la tradició d'emmarcar els guardons aconseguits, edità el seu propi medaller, un marc ovalat amb els principals premis obtinguts entre 1855 i 1888.

* Doctor en Història de l'Art. Conservador del Museu de les Arts Decoratives de Barcelona.

Tintes de prestigi

Ch. Lorilleux & Cie. havia estat fundada el 1818 a França, tenia les oficines a París (rue Suger, 16) i fabricava tintes de colors, d'esmalts i vernissos, i realitzava importants treballs d'impressió a la fàbrica que tenia a Puteaux (actual districte de Nanterre). A finals del segle XIX, l'empresa va prendre unes proporcions enormes, i el 1913 tenia un capital de dos milions de francs.¹

Les tintes Lorilleux s'utilitzaven a les principals impremtes d'Europa i d'Amèrica i la firma posseïa, a banda de les fàbriques de Puteaux i de Badalona, una tercera seu a Bradford (Anglaterra), alhora que comercialitzava els seus productes a través d'una xarxa d'agències que incloïa Amsterdam, Bilbao, Bucarest, Budapest, Buenos Aires, Brussel·les, Copenhaguen, el Caire, Leipzig, Lisboa, Londres, Madrid, Mèxic, Milà, Nàpols, Praga, Rio de Janeiro, Roma, Santiago de Xile, Torí i Viena.

Afegirem que dels seus treballs d'impressió destaquen els anuncis artístics i els articles de matèria comercial i oficial, en els quals ocupà una primeríssima posició. De fet, a finals del segle XIX, imprimir amb tintes Lorilleux era una referència de qualitat i molts cartells tenien afegit, al marge lateral i al costat del nom de l'impressor, el de les tintes. La marca també va recórrer als millors dibuixants de l'època per als seus productes. És el cas de les làmines del catàleg *Ch. Lorilleux & Cie. Paris (1892)* realitzat per Alfons Mucha en el més pur estil Art Nouveau.²

Pel que fa a la seu badalonina, ja hem esmentat que Lorilleux s'hi instal·là el 1888. La fàbrica era coneguda popularment com La Tinta i estava situada entre la via del tren i la platja. Es dedicava a la producció de tintes d'impremta, calcogravat i litografia. Tenia una extensa instal·lació de màquines trituradores, amassadores i refinadores per a fabricar tintes i d'altres per a produir tinta per a rotogravat. Lorilleux fou la primera d'aquest sector establerta a Catalunya i gaudia d'un veritable monopoli fins al punt que, fins al començament del segle XX, gairebé tota la premsa espanyola utilitzava les tintes fabricades a Badalona.

L'empresa però, situà el despatx comercial a Barcelona, a la Gran Via de les Corts Catalanes número 653 i, posteriorment, al carrer Casanova número 26, des d'on es despatxava per a tota la Península.³ La fàbrica de Badalona va mantenir el nom de Ch. Lorilleux & Cía. fins que, arran d'uns canvis en la propie-

1. *Impressões do Brazil no Seculo Vinte*. Anglaterra, Lloyd's Greater Britain Publishing Company, Ltd., 1913.

2. Es tracta d'un dibuix molt ben compost, encapçalat per la marca de la casa, on diverses figures envolten un marc amb el color de la tinta i dessota hi ha inscrit el nom i el número del color. Es produïren tantes làmines com tintes es fabricaren per al catàleg d'aquell any.

3. La fàbrica Ch. Lorilleux i Companyia estava aleshores representada a Barcelona per Ceferi Gorchs. Anualment editava un calendari i cromos estampats amb decoracions de diferents colors que enviava als clients per tal de promocionar les seves tintes.



Foto 1. El medaller Lorilleux conservat al Museu de Badalona. © Museu de Badalona. Núm. inventari 13387.

tat, passà a dir-se Lorilleux Lefranc Española SA, Coates Lorilleux SA i, després, Sun Chemical SA.

La nissaga dels Lorilleux

L'empresa, creada el 1818, s'instal·là a Puteaux el 1824. Com moltes altres fàbriques, no començà a promocionar-se a gran escala fins que proliferaren les exposicions universals, després que Londres celebrés la primera el 1851. Aleshores Lorilleux estava formada per diferents socis i per l'empresari capitalista Charles René Lorilleux (1827-1893), que en donava el nom. Per recompensar els seus dots emprenedors i de servei al país, per decret del 23 de juliol de 1881, se li concedí la insígnia de *chevalier* de la Legió d'Honor.⁴

El 1852, Lorilleux s'havia casat amb Eugénie Pinta i van tenir dos fills, Jean i Louise. La filla no va tenir descendència, però Jean (1853-1904) es va casar (1877) amb Alice Ledoux i van tenir una filla, Gabrielle (1878-1964) i un fill, Pierre (1883-1977). El desembre de 1898, Gabrielle es casà amb l'enginyer d'arts i manufactures Gabriel Guary, deu anys més gran que ella, i que realitzà la seva carrera professional a la fàbrica del seu sogre. El 28 de juliol de 1904, Jean Lorilleux va morir a París i aleshores, reunida la societat, es decidí nomenar gerent

4. Lorilleux va rebre aquesta condecoració en qualitat de fabricant de tintes d'impremta. La medalla li va ser donada pel ministre d'Agricultura i Comerç. Base de Dades de la Legió d'Honor, LH/1659/88.



Foto 2. Detall de l'encapçalament estampat en lletres daurades al fons del medaller. © Rossend Casanova.

Guary, mentre Pierre no arribés a complir trenta anys, edat que se li requeria per a poder dirigir l'empresa.⁵

Segons consta a la premsa barcelonina de l'època, l'octubre de 1906 Guary fou condecorat com a *officier* de la Legió d'Honor (una categoria superior a l'anterior aconseguida).⁶ També seria condecorat amb la medalla de cavaller de l'Ordem de Nossa Senhora da Conceição de Vila Viçosa per la monarquia portuguesa. Cap d'aquestes dues medalles s'incorporà al medaller de Badalona, que molt probablement es realitzà el 1889 i que no s'actualitzà ni es modificà posteriorment.

El medaller Lorilleux

El 12 de gener de 2011, el Museu de Badalona va rebre en donació el medaller, un quadre amb els guardons obtinguts per l'empresa fins a 1888. La donació va ser feta per Sun Chemical SA, propietària de l'antiga fàbrica de tintes.

El medaller tenia una funció purament publicitària i de prestigi davant d'aquells que visitaven l'empresa i, de fet, les medalles que hi apareixen no corresponen (majoritàriament) als èxits badalonins, sinó que són premis aconseguits abans de la seva instal·lació a Badalona. Són guardons que pertanyen a exposicions industrials, internacionals i universals en les quals Lorilleux havia participat entre 1855 i 1888, data, aquesta última, que correspon a la seva instal·lació

5. Dades del *Diário Oficial da União* (DOU), p. 2, Seção 1, de 19/02/1907, extretes de la documentació fiscal referida a la fàbrica que Lorilleux tenia a Rio de Janeiro, al Brasil.

6. També ho certifica la seva necrològica, apareguda al diari *L'Ouest* el 29 de setembre de 1922.

a Badalona. Per tant, tots els premis excepte un, el de Barcelona d'aquell 1888, es guanyaren des de França.

Aquest fet indica que el muntatge del medaller es va fer després que guanyés el premi barceloní i molt probablement en ocasió de l'obertura de la nova fàbrica badalonina, incorporant així al seu historial el prestigi assolit a França. A més, una dada fa pensar que aquesta iniciativa procedia de la casa matriu, atès que el muntatge del quadre va ser realitzat per l'impressor Massonnet de París, com bé indica la llegenda «Ch. Massonnet, Edit. Faub. St. Denis 64. Paris» a la part inferior i centrada. Afegirem que les medalles guanyades es conservaven a França i que en el medaller Lorilleux no hi ha medalles en el sentit estricte del terme, sinó medalles d'aplicar o «mitges medalles», reproduccions *uniface* que tenen, a la part posterior, un cargol que les sosté al fons del quadre.

El medaller està format per un marc ovalat de fusta de color negre, amb una bordura daurada a la part interior de la motllura. Mesura 92,5 cm d'alçada, 79,3 cm d'amplada i 6,5 cm de profunditat. El marc, força important, mesura 9 cm d'amplada. El fons del quadre és una peça de cartró negre amb lletres i números estampats en daurat i té una línia de vora, també impresa i daurada. A la part posterior del quadre hi ha anotat: «Restauració 1990-1991. M. Neus Campmany».

Les medalles queden protegides per un vidre i a la part superior, i centrada, hi ha la inscripció *Tintas de imprenta* i *Ch. Lorilleux & C^a* envoltant la marca de la casa en forma de medalla: un molí de mòlta amb quatre pales situat dalt d'un roquer, amb un portador amb un ase al costat esquerre i un traginer amb un sac al dret. Aquest emblema porta escrit, a la part superior i centrada, *Mar-*



Foto 3. La marca amb el molí de Chantecoq, emblema de la fàbrica de tintes. © Rossend Casanova.

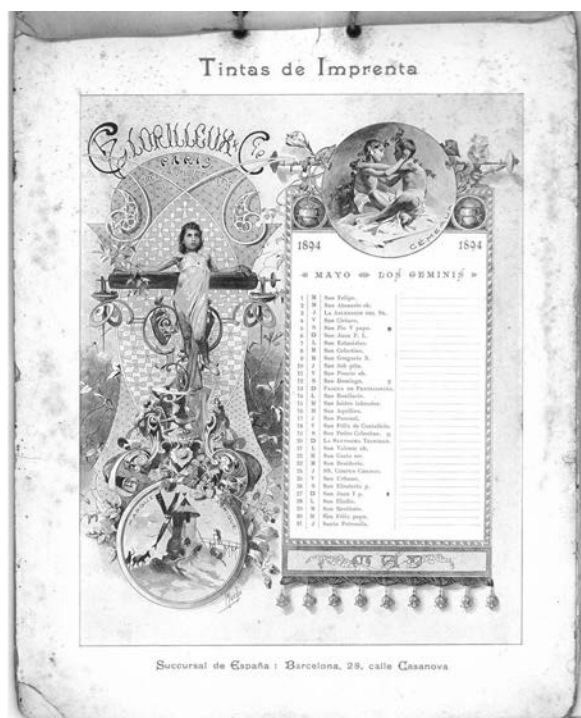


Foto 4. Calendari de la fàbrica amb dibuix d'Alphonse Mucha. © Museu de Badalona.



Foto 5. Targeta postal en record de la visita a la fàbrica, l'octubre de 1911, durant la celebració a Barcelona del Primer Congrés Nacional de les Arts del Llibre. © Museu de Badalona. AI.

que de Fabrique, i a la part inferior i també centrades hi ha les inicials retallades CL de la propietat.

Pel que fa a la marca, procedeix de la seu francesa que Lorilleux tenia a Puteaux, ciutat pròxima a París amb un port al riu Sena que la convertí, des de l'inici del segle XIX, en un lloc desitjat pels industrials. La fàbrica s'hi instal·là el 1824 i va prendre com emblema el molí de Chantecoq (1648), situat a prop i que Lorilleux adquirí com a element industrial.⁷

Retornant al medaller, sota l'emblema de la casa hi ha les adreces de les oficines espanyoles: *Barcelona, Calle Cortes 653* i dessota *Madrid: Calle Sta. Engracia 14*. A la línia inferior ja hi consta la primera referència expositiva: *Fuera de Concurso, Miembro del Jurado, Paris 1889*.

Les medalles

Anversos i reversos estan col·locats a la manera de dos collars, a la part superior els de diàmetre menor i a la part inferior els més grans. En cap cas segueixen un ordre cronològic o per país, sinó purament estètic. En la majoria dels casos, a la part esquerra hi ha el revers i a la dreta l'anvers. Les dues tires formen un total de 15 medalles (30 peces en total, entre anversos i reversos). En general, al damunt de cada costat i impresa en lletres daurades hi ha la referència al certamen en el qual es van aconseguir, és a dir, el nom de la població i l'any de celebració. Les medalles, per ordre descendent i d'esquerra a dreta, corresponen a:

- Exposición Continental Sud-Americana de Buenos Aires, 1882
- Exposition Universelle de Lyon, 1872
- Melbourne International Exhibition, 1880
- Sydney International Exhibition, 1879 (1888)
- Exposición Universal de Barcelona, 1888
- Exposition Universelle Internationale de Paris, 1878
- Exposition Universelle d'Anvers, 1885
- Exposition Universelle de Paris, 1867
- London International Exhibition, 1884
- Ausstellung Altona, 1869
- Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling Amsterdam, 1883
- Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling Amsterdam, 1883
- Exposition Universelle de Paris, 1855
- Weltausstellung Wien, 1873
- London International Exhibition, 1862

7. A finals del segle XX, quan l'empresa va ser deslocalitzada, el molí va passar a mans del municipi (1979), que el restaurà (1990) i el transformà en un annex de l'actual Conservatori de Música.

Esmentem a continuació, per ordre descendent i d'esquerra a dreta, les inscripcions impreses al fons del quadre en lletres daurades i els anversos o reversos que els acompanyen:

BUENOS-AYRES i el revers. 1882 i l'anvers.
 LEON [la ciutat francesa] i el revers. 1872 i l'anvers.
 MELBOURNE i el revers. 1880 i l'anvers.
 SYDNEY i l'anvers. 1888 [data errònia] i el revers.⁸
 BARCELONA i el revers. 1888 i l'anvers.⁹
 PARIS i l'anvers. 1878 i el revers.
 AMBERES 1885 i l'anvers. DIPLOMA DE HONOR i el revers.
 PARIS i el revers. 1867 i l'anvers.¹⁰
 LONDRES i el revers. 1884 i l'anvers.
 ALTONA i el revers. 1869 i l'anvers.
 AMSTERDAM i el revers. 1883 i l'anvers.
 DIPLOMA DE HONOR / AMSTERDAM 1883. El revers i l'anvers.
 PARIS i l'anvers. 1855 i el revers.
 VIENA 1873 i l'anvers. PROGRÈS i el revers.
 LONDRES 1862. El revers i l'anvers.

A continuació es descriuen les medalles seguint el model proposat per Miquel Crusafont a *Medalles commemoratives dels Països Catalans i de la Corona Catalano-Aragonesa* (s. XV-XX)¹¹ i on fem constar:

Població emissora. Any. Tema. Metall. Nom de l'artista i editor

a/ : anvers

r/ : revers

Ø : diàmetre en mm

Grau de raresa

Davant la impossibilitat de poder obrir el quadre, no ens ha estat possible verificar el material amb què les peces estan fetes, però la simple inspecció ocular ja deixa veure que no és el mateix material i acabat amb que hom coneix les ve-

8. D'aquest guardó, hem d'assenyalar l'error en la data impresa al cartró del medaller, atès que correspon a l'exposició australiana de 1879 i no de 1888, com s'indica sobre la medalla del costat dret. La data es degué transcriure malament de l'anvers de la peça, que, com bé indica, és de MDCCCLXXIX (1879). La medalla s'edità a Londres (aleshores Austràlia era anglesa). No hi consta el premi aconseguit.

9. Cal fer notar que la peça del medaller no porta la corona comtal amb el ratpenat i l'anella que la subjectava a una banda amb la bandera espanyola. No hi consta el premi aconseguit.

10. Aquesta peça inclou la signatura del copista: MASSONNET EDIT, que és el mateix que edità i muntà el medaller Lorilleux.

11. CRUSAFONT I SABATER, M., *Medalles commemoratives dels Països Catalans i de la Corona catalano-aragonesa* (s. XV-XX), Barcelona, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans), 2006.



Foto 6. Els congressistes del Primer Congrés Nacional de les Arts del Llibre visiten la fàbrica, l'octubre de 1911. © Museu de Badalona. Arxiu Josep M. Cuyàs. Foto Germans Sayol.

ritables medalles. Per tant, el concepte metall el referim a l'acabat (daurat, argentat o bronze). Afegirem que les dimensions s'han pres a través del vidre, però que són força aproximades, que no hem pogut afegir altres dades, com el pes, i que el grau de raresa correspon a C (coneguda). Les quinze medalles del medaller Lorilleux són:

Buenos Aires. 1882. Exposición Continental Sud-Americana. Argentada. Grande.

a/ EXPOSICIÓN CONTINENTAL. REALIZADA POR EL CLUB INDUSTRIAL ARGENTINO BAJO EL PATROCINIO DEL GOBIERNO NACIONAL. BUENOS AIRES 1882. Un rusc amb abelles.

r/ LA REPÚBLICA ARGENTINA. PRESIDENCIA DEL GENERAL ROCA. Camp: escut de l'Argentina. A sota, un filacteri: GRAN PREMIO AL MÉRITO.

Ø 40 mm

Raresa: C

Lió. 1872. Exposition Universelle. Argentada. G. Bonnet.

a/ EXPOSITION UNIVERSELLE DE LYON. Una figura femenina dempeus corona els dos rius de la ciutat, el Roine i el Saona. A cada banda, asseguts, la Indústria (esquerra) i el Comerç (dreta). A l'exerg: 1872

r/ REPUBLIQUE FRANCAISE - VILLE DE LYON. Una corona de roure i llorer.

Ø 40 mm

Raresa: C

Melbourne. 1880. International Exhibition. Daurada. H. Stokes.

a/ MELBOURNE INTERNATIONAL EXHIBITION MDCCCLXXX. Bust en perfil a l'esquerra de la reina Victòria amb corona i vel.

r/ Al camp: «VITAM EXCOLVERE PER ARTES». Una corona de llorer.

Ø 40 mm Raresa: C

Londres. International Exhibition (Sydney). Daurada. James W. Sayers i Samuel Begg. editor: J.S. & A.B. Wyon.

a/ ORTA REGENS QUAN PURA NITES. Una figura clàssica dempeus (Nova Gal·les del Sud), objectes d'art, artesanía i indústria, al fons un palau.

r/ Una corona de flors silvestres australianes.

Ø 50 mm Raresa: C

Barcelona. 1888. Exposición Universal. Daurada. E. Arnau. Editor: Castells. Gravador: J. Solà.

a/ EXPOSICIÓN UNIVERSAL DE BARCELONA 1888. Els bustos en perfil a l'esquerra de la reina regent Maria Cristina i del seu fill Alfons XIII.

r/ Un estel radiant de cinc puntes. La Fama i un Geni sobrevolen el Palau de la Indústria. L'escut de la ciutat en un cartutx per a gravar-hi el nom del guardonat.

Ø 50 mm Raresa: C

París. 1878. Exposition Universelle Internationale. Daurada. J. C. Chaplain.

a/ EXPOSITION UNIVERSELLE INTERNATIONALE DE 1878 / PARIS. La Fama vola sobre els pavellons amb els seus atributs: una corona de llorer i una trompeta per a anunciar el guanyador. Un àngel nu porta un cartell amb el nom del vencedor.

r/ REPUBLIQUE FRANCAISE. La testa de la República a l'esquerra, amb una corona d'olivera sota una estrella.

Ø 50 mm Raresa: C

Anvers. 1885. Exposition Universelle. Daurada. Charles Wiener.

a/ LEOPOLD · II · ROI · DES · BELGES · PROTECTEUR · DE L'EXPOSITION. Bust del rei Leopold II de Bèlgica a la dreta.

r/ EXPOSITION · UNIVERSELLE · ANVERS · 1885. La Fama asseguda sobre un globus terraquí. Un àngel porta una fulla d'olivera i una corona de llorer. Al fons, la catedral i els pals d'un veler. Elements de les arts, la indústria, el comerç i l'agricultura.

Ø 60 mm Raresa: C

París. 1867. Exposition Universelle. Argentada. H. Ponscarme. Editor: Massonnet.

a/ NAPOLEON III EMPEREUR. L'efigie de l'emperador a l'esquerra.

r/ EXPOSITION UNIVERSELLE 1867. Dos putti porten una placa on consta el nom del guardonat. A sobre una corona de llorer i a sota l'àguila imperial amb les ales esteses (França).

Ø 50 mm

Raresa: C

Londres. 1884. International Exhibition. Daurada. A. Fisch. Editor: Pinches.

a/ Una figura femenina (l'Exposició) vestida clàssica obre les portes del Crystal Palace que porten escrit INDUSTRY i SCIENCE. Duu unes claus i un caduceu. Al seus peus, objectes de la indústria anglesa.

r/ LONDON INTERNATIONAL EXHIBITION CRYSTAL PALACE 1884. Una corona de llorer i olivera.

Ø 60 mm

Raresa: C

Altona. 1869. Ausstellung. Argentada. Sense signar.

a/ AUSSTELLUNG ALTONA 1869 / STREBE VORWÄRTS. Dos escuts (el d'Altona i el de la veïna ciutat d'Hamburg, a la qual pertany) enllaçats.

r/ Una figura femenina (l'Exposició), asseguda i vestida clàssica, fila. Als seus peus, gerres gregues (el Comerç). Al voltant i emmarcats, elements sobre l'avenç de la ciutat: el comerç, l'arquitectura, la indústria, l'agricultura, la caça i la ramaderia. Al fons, la ciutat portuària d'Altona.

Ø 60 mm

Raresa: C

Amsterdam. 1883. Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling. Daurada. A. Fisch.

a/ WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN HODGE BESCHERMHEER VAN DE TENTOONSTELLING. Els escuts d'Holanda (esquerra) i d'Amsterdam (dreta) entrellaçats amb la llegenda JE MAINTENDRAI AMSTERDAM. El perfil de Guillem III a l'esquerra.

r/ INTERNATIONALE KOLONIALE EN UITVOERHANDEL TENTOONSTELLING AMSTERDAM 1883. Una estrella radiant de cinc puntes. La Fama asseguda sobre núvols corona el Comerç amb llorer i amb l'altra mà sosté una trompeta (proclama el vencedor). Al seus peus, objectes referits al comerç i un filacteri per a gravar-hi el tipus de medalla, el grup i la classe.

Ø 70 mm

Raresa: C

Amsterdam. 1883. Internationale Koloniale en Uitvoerhandel Tentoonstelling. Daurada. A. Fisch.

a/ Com l'anterior.

r/ Com l'anterior.

Ø 70 mm Raresa: C

París. 1855. Exposition Universelle. Bronze. Albert Barre.

a/ NAPOLEON III EMPEREUR. La testa de l'emperador a la dreta.

r/ EXPOSITION UNIVERSELLE · AGRICULTURE INDUSTRIE BEAUX-ARTS · PARIS 1855. L'escut d'armes del Segon Imperi francès (escut amb una àguila, l'Orde de la Legió d'Honor i un mantó coronat amb la mà de la Justícia i un ceptre). Una corona de llorer i olivera. Vint escuts dels països participants.

Ø 60 mm Raresa: C

Viena. 1873. Weltausstellung. Bronze. J. Tautenhayn.

a/ FRANZ JOSEPH I. KAISER VON OESTERREICH. KOENIG VON BOHEMEN ETC. APOST. KOENIG VON UNGARN. La testa llorejada del kàiser a la dreta.

r/ DEN FORTSCHRITTE / WELTAUSSTELLUNG 1873 WIEN. Àustria asseguda assenyala Europa i Amèrica, un àngel es dirigeix a coronar-les. Al fons, un globus terraquí i elements evocadors del comerç i de la indústria.

Ø 70 mm Raresa: C

Londres. 1862. International Exhibition. Bronze. Leonard Charles Wyon.

a/ Una figura clàssica asseguda (l'Exposició) sosté la bandera anglesa i rep l'oferiment de les principals al·legories: l'agricultura, l'art, la ciència, la tecnologia... Un lleó abraona una forca, símbol d'Anglaterra.

r/ Al camp: 1862 LONDINI - HONORIS CAUSA. Una corona de branques d'alzina.

Ø 75 mm Raresa: C

Les condecoracions

A la part central del medaller hi ha quatre condecoracions disposades en forma de creu (la de l'esquerra una mica desplaçada). No es tracta de medalles, però en tenir-hi un cert parentiu i pel fet de formar part del medaller, hi dedicarem unes línies.

Recordarem que aquestes insígnies no són les originals que Lorilleux va rebre, sinó una còpia uniface, una rèplica que molt probablement va ser feta el 1889 per tal de muntar el medaller badaloní. A més, les insígnies no porten cap inscripció

impresa en lletres daurades que les identifiqui i totes presenten l'anvers. Corresponen a:

Dalt: Legió d'Honor de la República Francesa
 Baix: Creu de Cavaller de l'Orde de la Corona d'Itàlia
 Esquerra: Orde d'Isabel la Catòlica
 Dreta: Suprem Orde de Crist de Portugal

Per tal de descriure-les, hem fet servir el model proposat per Crusafont que hem utilitzat per a les medalles. La mida màxima fa referència al total (peça i anella) i la mida peça fa referència només a la part del metall. Les mides indiquen l'amplada i l'alçada.

París. 1870 (concedida el 1881). Croix de chevalier de la Légion d'honneur. Argentada i esmaltada.

Una estrella radiant amb cinc raigs dobles, esmaltats de color blanc i amb les puntes acabades en perles. Entre els braços hi ha branques de llorer (esquerra) i de roure (dreta). Al centre, un medalló amb l'efígie de la República envoltada per un cercle blau amb les inscripcions «République Française» i «1870».¹² Suspesa al galó (cinta en moaré vermell) per una corona de llorer i roure de forma ovalada.

Mida màxima: 42 mm x 60 mm

Mida peça: 42 mm x 42 mm

Raresa: C

Roma. 1868 (concedida el ?). Ordine della Corona d'Italia. Daurada i esmaltada.

Una creu de braços convexos, esmaltada en blanc, que té entre els braços els nusos de la casa de Savoia.¹³ Al centre, un medalló amb la Corona de Ferro de l'antic regne de lombardia sobre fons blau.¹⁴ Penja d'una cinta vermella que té una franja blanca al centre.

Mida màxima: 35 mm x 50 mm

Mida peça: 35 mm x 35 mm

Raresa: C

12. 1870 és la data en la qual es reemplaçà l'antiga efígie de Napoleó, impulsor del guardó. A la peça original, al revers, el medalló porta la bandera i l'estendard francesos envoltats per la divisa «Honneur et Patrie» i la data de creació de l'orde.

13. L'orde va ser creat pel rei Víctor Manuel II el 1868 per commemorar la unificació italiana i era destinat a aquells qui haguessin fet grans serveis a l'Estat italià. Quedà extingit el 1983.

14. A la peça original, al revers hi ha l'escut d'armes de Savoia.

Madrid. 1815 (concedida el ?). Cruz de Comendador ordinario del Orden de Isabel la Católica. Daurada i esmaltada.¹⁵

Una creu d'or de quatre braços i esmaltada en vermell. A la part superior, una corona amb fulles d'olivera. Al centre i dins d'un cercle, dues columnes (Plus Ultra) i dos globus terraqüis (Europa i les Índies) enllaçats i coberts amb la corona imperial. A la resta del camp, raigs de llum. Al voltant: A LA LEALTAD ACRISOLADA en lletres d'or sobre fons blanc.¹⁶

Mida màxima: 55 mm x 95 mm

Mida peça: 55 mm x 55 mm

Raresa: C

Avinyó. 1319. Cruz da Ordem de Cristo. Daurada i esmaltada.

Una creu esmaltada en vermell que en porta una altra de blanca al seu interior. Els quatre acabaments de la creu major són trapezoïdals. Lligada a la part superior a una estrella que té, al centre, el cor amb una corona d'espines i sobre d'ella la corona reial.¹⁷

Mida màxima: 40 mm x 75 mm

Mida peça: 40 mm x 35 mm

Raresa: C

CONCLUSIONS

Com s'ha indicat a la introducció, el medaller Lorilleux presenta les característiques pròpies d'un element promocional i de prestigi. Per una banda, per les inscripcions en lletres i números daurats, perfectament visibles, que informen de la ciutat i l'any del guardó; d'altra banda, pel clar interès de disposar les medalles en una distribució purament estètica, visualment efectista, descartant qualsevol ordre lògic d'importància del premi o seqüència cronològica.

Com també s'ha apuntat, en la majoria dels casos el revers és a la part esquerra i l'anvers a la dreta. Una solució que no sembla gaire lògica, perquè contradiu la lectura de les medalles, primer l'anvers i després el revers. En total,

15. La versió uniface del medaller Lorilleux presenta tota la peça daurada únicament amb la part central acolorida.

16. Aquesta condecoració espanyola va ser instituïda per Ferran VII el 1815 amb l'objectiu de premiar la lleialtat a Espanya i els mèrits dels ciutadans espanyols i estrangers en el bé i la prosperitat de la nació, especialment aquells que s'havien distingit a les colònies americanes. L'orde consta de deu graus. A la peça original, al revers es pot llegir *POR ISABEL LA CATÓLICA, FERNANDO VII* coronat per la corona reial. La insígnia original mesura 60 mm i penja del coll mitjançant una cinta de 45 mm d'amplada.

17. La Creu del Suprem Orde de Crist de Portugal és l'emblema de l'històric Orde de Crist de Portugal (*Ordem dos Cavaleiros de Cristo*). L'Orde de Crist és la més elevada distinció pontificia creada per a premiar els serveis prestats a l'Església catòlica i va ser instituïda a Avinyó el 1319. A Portugal, el rei Dionís assignà les propietats portugueses i els privilegis del suprimit Orde del Temple al nou Orde de Crist, convertint-se així en la continuació del Temple en terres lusitanes. Al segle XIX, la insígnia passà a ser honorífica i va esdevenir la més alta distinció del Regne de Portugal. Abolida la monarquia, es transformà en l'Orde Militar de Crist.

situats a l'esquerra, hi ha deu reversos, i només cinc anversos són a el seu lloc. A aquesta anomalia, cal afegir-hi que hi ha errors en diverses inscripcions, com les paraules Buenos-Ayres i Leon, o la data 1879 mal transcrita.

En aquest medaller, les medalles només presenten reproduïda la peça central, circular, descartant qualsevol anella que servís per a sostenir-les. És el cas de la medalla de Barcelona, que no porta la corona amb el ratpenat que amaga l'anella que la sosté a la cinta.

Pel que fa a les condecoracions, estan situades al centre del medaller perquè són els guardons aconseguits com a reconeixement institucional de diversos països, diferenciant-se de les medalles, que són premis per haver participat en exposicions o concursos. Les insígnies estan disposades en creu: a dalt i encapçalant les altres, la francesa (ja que és una empresa francesa), a l'esquerra l'espanyola, a la dreta la portuguesa i a sota la italiana. Malgrat que Lorilleux va ser guardonada amb altres insígnies i que treballava en altres països, les esmentades tenen a veure amb nacions veïnes d'Espanya, amb les quals es vincula històricament, mediterrànies i amb llaços comercials importants.

Hem d'insistir que les peces del medaller, tant les insígnies com les medalles, no són les peces autèntiques, sinó mitges peces, que mostren l'anvers o el revers, i que tenen, a la part posterior, un cargol que les fixa al cartró del fons.

Ja hem dit que el medaller va ser creat per a una finalitat concreta: ser l'aparador del prestigi aconseguït per les tintes Lorilleux. És molt probable que fos ensenyat als qui visitaven la fàbrica badalonina, que va rebre força visites culturals d'interessats en les tintes i la impressió.¹⁸

Hem situat la data de fabricació del medaller a París el 1889, després que s'inaugurés la fàbrica de Badalona, que s'hagués aconseguit el premi a l'Exposició Universal de Barcelona i que es participés (des de França) com a jurat de l'Exposició Universal de París de 1889. També hem dit que la iniciativa de fer-lo era francesa, de l'empresa matriu, a la seu de la qual es conservaven les veritables medalles, i que el mateix fabricant del medaller, Massonnet, era francès.

Malgrat que no ens consta, és molt probable que medallers similars s'haguessin realitzat per a altres fàbriques de Lorilleux, com la de Bradford. No està tan clar que les delegacions o oficines comercials en tinguessin, però no s'ha d'excloure, atès que era un objecte de prestigi i que, de fet, les oficines eren el lloc on es rebia els clients.

18. És el cas, per exemple, de la visita efectuada el 26 gener de 1899 per l'Institut Català de les Arts del Llibre. Més endavant, l'octubre de 1911, quan se celebri a Barcelona el Primer Congrés Nacional de les Arts del Llibre, els congressistes també visitaran la fàbrica. I igualment el 9 de setembre de 1928, s'hi desplaçaran dos-cents impressors de Barcelona en una visita impulsada per la Societat d'Obrers Impressors i que comptà amb l'assistència de l'Associació d'Obrers de la Premsa Diària i de la Unió Obrera de l'Art d'Imprimir. *La Vanguardia*, 18 de gener de 1899, Barcelona. P. 2.

El que sí que tenim documentat és el medaller Lorilleux de Puteaux, de majors dimensions i farcit amb tots els èxits aconseguits. Actualment forma part del Museu Pierre Gaudin de la ciutat d'ençà que el 1979 la fàbrica va ser deslocalitzada. L'un i l'altre, el de Badalona i el de Puteaux, exemplifiquen l'interès patrimonial d'aquestes peces, veritables testimonis d'un passat industrial en el qual les medalles també eren les protagonistes.



Foto 7. Medalla del centenari de la fàbrica Lorilleux. A l'anvers, el molí de Chantecoq i al revers, CH. LORILLEUX ET CIE · 1818-1918. Signatura indesxifrable. Bronze. Ø 75 mm. Col·lecció Rosend Casanova, Barcelona.